

Dette er historien om afsløringen mv. af monumentet i Fælledparken, Trianglen i København i form af en afskrift (nugældende ortografi) af Johs. Vejlagers beskrivelse i hans bog "Genforeningsmindesmærkernes Historie".

MONUMENTET VED TRIANGLEN

1. juli 1930, tiåret for genforeningen, afsløredes staden Københavns genforeningsmonument på Trianglen ved indgangen til Fælledparken.

Monumentet er skænket af Carlsberg fondet og udført af billedhugger Axel Poulsen.

Ved afsløringen redegjorde daværende borgmester P. J. Pedersen for monumentets tilblivelse, idet han udtalte:

Det er Carlsberg fondet, repræsenteret ved dets direktion, vi har at takke for, at byen København i dag kan tælles mellem de byer, der på synlig måde har givet udtryk for de følelser, der blev vakt i vort folk, da en del af dette, som trods statslig adskillelse gennem tiderne havde bevaret ønsket om på ny at blive genoptaget i vort statssamfund, for 10 år siden så dette ønske opfyldt.

Den ydre anledning for Carlsbergfondets direktion til at træde ind for denne sag var Fondets 50-års jubilæum den 25. september 1926.

På lignende måde, som det var sket i 1897, da bryggeriet Gamle Carlsberg ved sit 25-års jubilæum gav byen midler til opførelse af et monumentalt 'springvand' - det, der med yderligere bidrag fra byens side fik form af Gefionsspringvandet - ønskede Fondets direktion ved jubilæet i 1926 at skænke byen et monument.

Med værdigt storsind overlod man til byens styrelse at bestemme over, hvori et sådant monument skulle bestå, af hvem det skulle udføres, hvor det skulle opstilles, - og så nogenlunde, hvad det skulle koste, idet man tilbød 100.000 kr., men tilføjede, at man var villig til at betale, hvad der yderligere måtte medgå inden for et beløb af 200.000 kr.

Den ledende tanke for Carlsbergfondets direktion har dog formentlig været, at også København burde have sit genforeningsmonument. I sin skrivelse til kommunalbestyrelsen peger man på muligheden heraf og for øvrigt på den dobbelte mulighed: at rejse et genforeningsmonument på Amagertorv efter at have fjernet Storkespringvandet herfra.

Kommunalbestyrelsen modtog med tak Carlsbergfondets tilbud og tog fat på den ingenlunde lette opgave at udvælge den kunstner, hvis værk på værdig måde kunne give udtryk for, hvad nutiden måtte ønske at fortælle eftertiden.

Et af Magistrat og Borgerrepræsentation valgt fællesudvalg med nu af døde overpræsident J. Jensen som formand, der blev tiltrådt af repræsentanter for Carlsbergfondets direktion, for Akademisk Arkitektforening, billedhuggerforeningen og for Dansk Billedhuggersamfund, fik den opgave overdraget. Man indbød danske kunstnere til konkurrence, først en fri med hensyn til monumentets karakter og plads. Der indkom 112 planer, tegninger og modeller, så komiteen havde et stort arbejde med gennemgang og bedømmelse. Efter den frie konkurrence var dernæst en bunden mellem de ved første konkurrence 10 udvalgte, og med hensyn til, at man ønskede monumentets karakter knyttet til den statslige genforening af Sønderjylland med det øvrige Danmark.

Mellem de ved den afsluttende konkurrence indkomne forslag valgtes et af billedhugger Axel Poulsen og arkitekt Holger Jacobsen udarbejdet projekt, om hvilket det udtaltes: »Det har været kunstnerens tanke at skildre det danske folks lykke og tryghed ved genforeningen og at symbolisere dette ved skikkelse af en moder, der tager sin genfundne Datter ind til sig.«

Efter at kommunalbestyrelsen havde tiltrådt fællesudvalgets indstilling, blev det i slutningen af året 1926 overdraget billedhugger Axel Poulsen at sørge for udførelsen og opstillingen af den pågældende monumentgruppe.

Siden den tid og til i dag har der været arbejdet herpå: Af billedhugger Axel Poulsen med at give skikkelserne form, af hans medhjælper, bronzestøber Laurits Rasmussen, med at fæstne dem i metal, af arkitekt Holger Jacobsen i samarbejde med kommunens repræsentant, stadsarkitekt Holsøe, med for monumentet at skabe den nødvendige forbindelse med omgivelserne, og af arkitekternes medhjælpere, stenhuggermester Carl Scheller og stadsgartner Fabricius Hansen, med at bringe planen til udførelse. Samtidig hermed har kommunen for sit vedkommende gennem stadsingeniøren bragt orden i pladsen foran indgangen til Fælledparken. Alt dette har taget tid og penge.

Til monumentet, dets fodstykke, de foran værende støttemure og det sig hertil sluttende reguleringsarbejde er medgået de 200.000 kr., som Carlsbergfondet har stillet til rådighed. Kommunens gadearbejde har kostet 50.000 kr.

På Københavns Kommunes vegne takker jeg Carlsbergfondets direktion for den gave, Fondet har skænket byen, og for den smukke tanke, den giver udtryk for. Jeg takker ligeledes alle dem, der ved deres arbejde har medvirket til virkeliggørelsen af denne tanke. Gid resultatet heraf må stå for tidens dom. Jeg beder formanden for Carlsbergfondets direktion, hr. professor A. B. Drachmann om at afsløre monumentet.

Den gamle nu afdøde Professor trådte derpå op på platformen foran monumentet og holdt afsløringstalen, der både af form og indhold var meget smuk:

Carlsbergfondets Direktion, sagde den gamle Videnskabsmand, har villet markere Fondets 50-års jubilæum ved at skænke Københavns Kommune et mindesmærke for den begivenhed, som har været vort lands lykkeligste indenfor de 50 år, Fondet har bestået. Vi har ment, at vi har handlet i stifterens ånd, han, der alvorligt virkede for at bøde på tabet af Sønderjylland. Men heller ikke for hans værk, Carlsbergfondet, hvoraf der tilflyder dansk videnskab så rige midler, har begivenheden i 1920 været ligegyldig. Det åbne sår ved vor sydgrænse, som pinte alle følelse siden 1864, er nu lukket, og vi tør håbe, at det inden længe vil være lægt. Det arbejdes der for på begge sider af grænsen af de bedste kræfter, så meget tyder på, at vi går frem mod et lykkeligt samarbejde med vor store, sydlige nabo.

Professoren trådte ned fra platformen og sagde:

Hvad jeg nu har at sige, vil De bedre forstå, når De ser monumentet. En mand trak i en snor. Dækket faldt. Skinnende i solen stod på den høje sandstenssokkel moderen bøjet over sin genfundne datter. Alle blottede hovedet, enkelte begyndte at klappe.

Ja, nu står vi foran dette monument, fortsatte professor Drachmann Det er ikke et pralende, udfordrende sejrsværk, snarere et udtryk for de følelser, der fremkaldes af en stor, lykkelig skæbnens tilskikkelse. Og dog måske lidt mere. Meget deri minder os om de egenskaber, uden hvilke den måske ikke var faldet i vor lod. Den trofaste kærlighed, håbet, der ikke dør, tålmodet, som bærer oppe i trange tider, og alvoren, som ikke opgiver det rette, selv om virkeliggørelsen deraf synes nok så fjern. Det er det første møde mellem to længe adskilte, det er et øjeblik, men det er ikke fulgt af umiddelbar jubel, det er præget af en dyb og inderlig følelse, som viser ud over øjeblikket. Lad det da være ikke blot et minde, men en påmindelse om, at det hele ikke er gjort med det første møde. Vi har stadig en stor opgave at løse: inderligheden mellem Sønderjylland og moderlandet skal vokse sig stadig stærkere gennem de tre egenskaber, jeg netop nævnede, og som monumentet så smukt udtrykker: trofast kærlighed, tålmod og alvor!

Den egentlige højtidelighed var forbi. Og frearegnet professor A. B. Drachmanns tale havde afsløringen virket temmelig mat. Det var ikke en fest, hvor høje og lave, rige og fattige var kommen sammen for at synge og høre ordet "på folkets modersmål, med Danmarks tunge", således som det var tilfældet ved de fleste afsløringsfester i by og på land, hvor den danske folkerøst talte med kraft og i skønhed, der skabte en stemning, der blev stående i erindringen.

Feststemningen havde kommunalbestyrelsen på forhånd afskåret, idet der ikke var nogen sang eller musik,

og kun en snæver kreds af indbudte fik lov at komme så nær, at de kunne høre talerne. Politiet havde efter kommunalbestyrelsens anmodning foretaget en afspærring af pladsen uden om monumentet, som holdt det store publikum i så lang afstand, at det faktisk var sat helt uden for. Det havde ellers været naturligt, om dette monument, genforeningens kunstneriske, fuldlødige udtryk i bronze, havde fået en afsløring, der i fest og højtid havde været et umiddelbart udtryk for folkets glæde og taknemmelighed over genforeningen.

Nogen indgående beskrivelse eller bedømmelse af monumentet skal der ikke gives her, men blot nævnes, at dimensionerne er meget store. Moderen når en højde af 8 meter over grunden. Moderen er påklædt, medens datteren er nøgen, hvilket symboliserer den sjæleangst, nød, der er en følge af gennemlevet jammer, elendighed og ulykke i den hårde, historiske prøvelse, som de 56 udlændigheds år havde været.

Nogle få referende udtalelser fra Frankrig, England og Sverige vil understrege monumentets internationale, kunstneriske anerkendelse. Den franske kunstkritiker Serge de Chessin skrev i »l'illustration« af 28. marts 1931 bl. a.:

„ . . . Der ses naturligvis intet, der minder om krigsmindesmærker i den almindelige stil: Ingen soldater i stormløb eller døende i en tragisk forherligelse, ingen faner, ingen tanks, ingen mørkere udspyende død, ikke et myrderredskab, ikke en mordmaskine. En moder ganske simpelt - Danmark - som trykker til sit bryst et genfundet barn, det er alt. Evigt tema, men så menneskeligt, så ophøjet, værdifuldt, fordi det er evigt.

Med øjenlågene nedslået over øjnene, i hvilken en mejsel ikke ville have givet udtryk, trykker barnet sig stærkt bevæget til det bryst, som har givet det die. Endnu forslået og medtaget af en hård historisk prøvelse af står hun fra glæden ved at forglemme sig selv ved at give sig hen i kælnes kærtegn.

Axel Poulsens gruppe er en vellykket omflytning til en materiel plan af en bevæget og ordløs samtale mellem Danmark og dets genindlemmede landsdel...."

Kunsthistorikeren Stanley Casson, »The Manchester Guardian« for 16. februar 1931:

„ . . . I modsætning til mange krigs- og fredsmindesmærker er dette helt fri for triumferen eller svulstighed. Det viser jævnt og yndefuldt, hvorledes en god kunstner kan give udtryk for en så omtvistelig begivenhed som territorial forøgelse; det kontrasterer med den krigeriske og erobningslystne monumenttype, som kom i vælten efter den fransk-tyske krig i 1871. Der er næppe et monument fra den tid, som ikke er pinlig eller spidsfindig propagandistisk. Her ser vi derimod, hvorledes god smag og god følelse kan forenes.

Stilen i gruppen af Danmark og dets barn kan måske kaldes akademisk, den har dog hele den kraft og simple formfuldhed, som kendetegner den moderne nordiske kunst Og i modelleringen af datterens hoved og i hendes stillings og udtryks rolige ynde har kunstneren til den akademiske stil føjet charmen af en stærk personlig følelse. . . . Og selv om moderen minder om meget af Italiens kunst fra højrenæssancen, er skikkelsens ansigt og holdning ikke desto mindre karakteristisk nordisk i linjens økonomi og følelsens tilbageholdenhed"

Sveriges ansete kunsthistoriker Carl G. Laurin slutter i »Ord och Bild«, III hefte 1931, sine udtømmende og meget anerkendende udtalelser således:

„ Verdenskrigen har i de store kulturlande fremkaldt en masse skulptur i national retning.

Genforeningsmonumentet er det allerbedste, jeg har set, af den i nogen måde sammenhængende skulptur, der er kommen efter krigen.

Og i Danmark, hvor hjemlige partistridigheder ikke savner hidsighed, bør dette freden og stilheden forherligende i kunsten være velgørende. Det er et meget stort monument, men det har den fordel for de fleste kolossalgrupper, at det i al fald ejendommeligt nok øger den inderlighed, som man gerne vil finde i et kunstværk, som skal udtrykke dybe og stille følelser.

For os svenske, som nu i hundrede år har ønsket Danmark alt godt og som i snart tresindstyve har håbet, at det måtte få tilbage de danske, der ønskede sig hjem til moderlandet, er det en glæde, at "genforeningen" har fået også *et kunstnerisk, fuldlødt og gribende udtryk i bronze. . .*"